

© Білянська О. Ю.

*Білянська О. Ю.* – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології філософського факультету Одеського Національного Університету ім. І. І. Мечникова.

УДК 141.32:165.31 Бердяев

### ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ ЛЮДИНОЮ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ М. БЕРДЯЄВА

*У статті аналізується філософська концепція подолання людиною об'єктивації, визначена у творчості М.О. Бердяєва. Особа, за Бердяєвим, це вільна творча істота, що намагається знайти шляхи поєднання із суспільством або звільнитися від природної та соціальної детермінації. Можливі шляхи подолання духовної кризи та об'єктивації – поява оновленого християнства. Творчість людини виступає як конструктивний принцип буття, призначення людини у світі та один із шляхів подолання відчуження.*

**Ключові слова:** об'єктивація, особистість, культура, творчість, суспільство, відчуження.

### ПРОБЛЕМА ПРЕОДОЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕКОМ ОБЪЕКТИВАЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ Н. БЕРДЯЕВА

*В статье анализируется философская концепция преодоления человеком объективации, поставленная в творчестве Н. А. Бердяева. Личность, по Бердяеву, является свободной и творческой, она стремится найти пути объединения с обществом или освободиться от природной и социальной детерминации. Возможные пути преодоления духовного кризиса и объективации – появление обновленного христианства. Творчество человека выступает как конструктивный принцип бытия, предназначения человека в мире и один из путей преодоления отчуждения.*

**Ключевые слова:** объективация, личность, культура, творчество, общество, отчуждение.

### THE PROBLEM OF OVERCOMING THE OBJECTIFICATION BY THE HUMAN IN THE WORKS OF M. BERDYAEV

*The philosophical conception of overcoming of man's estrangement from society in Berdiayev's scientific works is analyzed in the article. According to Berdiayev personality, is free and creative, it tries to find ways to unite with the society or liberate itself from natural and social determination. The appearance of the new Christianity may overcome spiritual crisis and objectivation by the way. Man's creativity emerges as constructive principle of existence, man's intending in the world and one of the ways to overcome the estrangement.*

**Keywords:** objectivation, personality, culture, creative, society, estrangement.

Проблема людини, її реалізації у світі існувала в соціальній філософії ще здавна. Зокрема філософи епохи Відродження, Просвітництва намагалися вирішити цю проблему, але найбільш гостро проблема людини та її долі у світі постала на межі XIX - XX століть. Саме цей період в історії людства характеризується новою постановкою та розв'язанням проблеми індивідуальної людської долі. Ця проблема постала перед людством з величезною гостротою, як проблема всебічна та епохальна. Людина цього історичного періоду переростає рамки розуміння себе як соціальної істоти. Настає час пошуків нових підходів у визначенні людини, її місця в суспільстві, духовного самоусвідомлення, людської свободи, призначення, трагічності її буття.

Філософія Бердяєва є істинним гімном людині, яскравим відбиттям її гідності. Розглядаючи людську особу, як вищу цінність, Бердяєв називав свою філософію антропоцентристською, в центрі якої завжди постає проблема людини та її існування.

Еволюція поглядів цього видатного мислителя була досить довгою та складною. В основу філософських ідей М.Бердяєва, перш за все, був покладений принцип антропологізму – „людина передує філософії, людина є передумовою будь-якого філософського пізнання” [6, с. 43]. Саме на цьому принципі будує свою філософську систему мислитель. Відшукуючи відповіді на основні філософські питання, поставлені ним, М.Бердяєв звертався до різних філософів, філософських шкіл та напрямів. І. Кант, німецька містика, Вол. Соловйов, А.Шопенгауер, Ф.Ніцше, М.Хайдеггер, К.Ясперс, але як визначав сам філософ, дуже великий вплив на його світогляд справила художня література, і, перш за все, твори Л.Толстого, Ф.Достоевського, Г.Ібсена, Я.Бьоме.

Взагалі, як вважає І.Сумченко, основна проблема антропологічної філософії полягає у поясненні того, чим є людина, які духовні здібності вона має, яким чином людина існує в феноменальному, „об’єктивованому світі”, і як вона може здійснити „прорив” в світ ноуменальний, трансцендентний [14].

У світовій філософській думці М.Бердяєв виступив як засновник та один з представників екзистенціалізму, тому що ним були поставлені та висвітлені всі основні екзистенціальні проблеми, зокрема проблеми страждання, смерті, свободи.

Специфіка екзистенціального розуміння проблеми людини полягала у тому, що представники цієї течії всіляко підкреслювали особистісний, індивідуальний характер буття людини, який не може бути охоплений схемами раціонального пізнання.

На початку ХХ століття відбувається гостра криза раціональних підходів до визначення людини та соціуму. Ця криза знайшла свій вираз у творчості Ф.Ніцше, що яскраво проявилось у його праці „Антихристиянин” та у творчості А.Шопенгауера, зокрема у праці „Світ як воля та уява”. Ці філософи висвітлили у своїй філософії ірраціональний аспект існування людини у світі.

ХІХ століття постало революційним за своєю сутністю. Змінюється оптимістична парадигма існування людини, започаткована епохою Просвітництва. Своєї моці набуває цивілізація, вступає у свою завершальну фазу капіталізм. Швидкий розвиток техніки сприяє відчуженню людини від суспільства, засобів виробництва, іншої людини. За цих історичних та економічних обставин загублюється сутність людини як духовної особистості, як творця. Все це породжує песимізм у суспільстві. М.Бердяєв та екзистенціальна філософія, що тоді народжувалася, надали нового глибинного сенсу існуванню та реалізації людини у світі.

Однією з вихідних позицій Бердяєва є положення про те, що ні суб’єкт, який протиставляє себе буттю, ні об’єктивне буття не можуть бути основою або метою сущого, але тільки цілісна людина, яка є основою буття. Духовне життя людини і є самою реальністю.

В суспільстві, на думку мислителя, технічні засоби виробництва починають змінювати дух людини. Техніка загрожує перш за все душі людини. Філософ наголошує на тому, що загроза механізації, автоматизму є великою небезпекою, котру зазнає людина на шляхах об’єктивації. „Все механічне, автоматичне в людині – не особистісне, безособове, протилежне образу особистості. Стикаються образ Бога і образ механізму, автомата. Або боголюдство або автомато-людство, машино-людство” [3, с. 35]. Труднощі людини у даній проблемі, коріняться в тому, вважає Бердяєв, що немає відповідності і тотожності між внутрішнім та зовнішнім, не існує прямого й адекватного виразу одного в іншому. Це, на думку філософа, і є проблемою відчуження або об’єктивації.

Але техніка необхідна людині, яка за своєю природою є творчою істотою, вважає Бердяєв. Людина створює техніку, що є продуктом творчого духу людини і постає як результат „прориву духу в природу й втілення розуму в стихійні процеси”. Разом з тим техніка „повстає проти людини”. Людина неспроможна оволодіти створеною нею технікою, яка виривається з-під влади людини і „хоче, щоб людина була її образом і подобою”. Проте це неможливо. Людина, підкреслював Бердяєв, не може уподібнитися машині, бо вона створена „за образом і подобою Бога”. Техніка ніколи не може „машинізувати” людину, захопити її повністю. „В людині, - робить висновок філософ, - завжди залишиться ірраціональне начало” [7, с. 148].

Зафіксувавши прогресуючий процес відчуження людини в безособових структурах „індустріального суспільства”, екзистенціалісти протиставили йому гуманістичний вимір особистісного буття. Саме за такою постановкою питання центром буття постає особа. Саме вона здатна до духовного прориву, саме її місією є винахід шляхів особистісного саморозвитку.

М.Бердяєв розробляв свою філософську концепцію у таких умовах розвитку філософії в країнах Заходу, яка розкривала всю трагічність стану людини, що повернулася обличчям до всесвітнього „Ніщо”. В цих умовах Бердяєв постав сам тим мислителем, який побачив позитивний момент у людському існуванні й своєю філософією закладав основи для нової світоглядної системи, покликаної прийти на зміну існуючій раціоналістичній філософській традиції.

Бердяєв наполегливо зауважував, що крім існування людини ще існує її дух, який прагне до ноуменального, не об’єктивованого існування. Людина, як духовна істота, знаходиться на межі двох світів: феноменального та ноуменального. Все своє життя людина знаходиться у стані боротьби двох своїх істотних начал: природного та духовного. Ця боротьба духу з об’єктивацією виражається в екзистенції: розумінні, духовних пошуках, почуттях, переживаннях, сподіваннях, розчаруваннях людини.

Для філософа, справжній особистісний вираз – це завжди прорив в незвідане, незбагнене; це

міцний вибух духовності, що не має причинних пояснень. Буттєва сутність особистості полягає у її здатності перервати поступовість, вийти за межі досягнутого, створити принципово інший засіб осягнення світу.

Розуміння та визначення М.Бердяєвим категорій „дух” та „свобода” логічно пов'язані у філософії мислителя з постановкою та розв'язанням проблеми об'єктивації. На думку О.Баженова [9], цю ідею мислитель вважав однією з основних у своїй творчості. У філософії М.Бердяєва проблема об'єктивації є інтерпретацією проблеми відчуження, яка цікавила сучасну йому соціально - філософську думку.

Сучасне мислителю людство в своєму розвитку зайшло в глухий кут: ні природа, ні суспільство самі по собі вже не здатні були його захистити, природні ресурси вичерпувалися, сама природа руйнувалася під тиском індустріалізму; виявило межі свого ефективного функціонування суспільство, яке відчувало величезні труднощі у інтеграції своїх надто розрізнених складових.

Як зауважував мислитель, на даній межі свого існування людство опинилося в глибокій кризі. Ця криза визначалася глобальними проблемами, з яких однією з найважливіших для внутрішньої самореалізації особистості, постала проблема відчуження людини від суспільства.

Витоки проблеми об'єктивації полягають у тій конкретній історичній ситуації, яка склалася в Росії на початку ХХ століття. Завдяки проведеним на той час політичним та економічним реформам Росія із традиційної, аграрної дуже швидко перетворилася на промислову країну. Цей процес супроводжувався й певними змінами у духовному житті. Глибокої кризи зазнає православ'я, яке, як вважав філософ, загубило людину, об'єктивувало її, принизило її гідність. На думку Бердяєва, християнство потребує певного удосконалення, але не сутнісного, а з позицій розуміння його людиною та визначення місця людини у відносинах „людина – Бог”.

Об'єктивація, за Бердяєвим, й є „...відчуженням людини від її духу, пригноблення її суспільством, неможливість її реалізації у творчому акті, свободі, „духовному першо-житті”. Характеризуючи сутність об'єктивації, Бердяєв визначає її характерні особливості: відчуженість суб'єкту від об'єкту, поглинання індивідуального та особистісного загальним, безособово-універсальним, панування необхідності, зовнішня детермінація, придушення та закриття свободи, соціалізація людини та її думок, яка знищує людську оригінальність [2, с. 273]. Реалізацію людини у творчому акті, у свободі може дати лише оновлене християнство, або, за визначенням філософа, нова релігійна свідомість. „Повстання проти влади „загального”, яке є породженням об'єктивації, мені вважається... святим, глибоко християнським повстанням [4, с. 548].

Філософ вважав, що в об'єктивації не існує залучення до предмету, вона означає втрату свободи інтуїції та відчуттів, підкорення їх необхідності, яка панує у світі. Подолання об'єктивації, на його думку, можливо лише на шляху „трансцендування”, а саме духовного переходу на іншу сторону буття. Але й на рівні об'єктивованого пізнання, зауважує Бердяєв, можливо осмислення таємниці буття. По-перше, воно є пізнанням того світу, в якому ми живемо. По-друге, об'єктивоване пізнання на певному своєму рівні набуває здібностей до прориву у трансцендентну сферу. Цей процес цілковито пов'язаний із активністю думки. Таким чином, пізнання завжди щось додає до дійсності, „просвітлює” цю дійсність, дякуючи йому відроджується сенс світу.

Взагалі, на думку філософа, людина, як теоретично, так і практично – підкоряє собі світ через власне самопізнання, творчість та працю.

Підсумками об'єктивації саме і є поділ світу на феноменальний, в якому людина виявилася покинутою напризволяще, і ноуменальний, духовний світ. Ноуменальний світ зможе розкритися людині тільки через її духовний досвід та творчість. Відносини між цими двома світами Бердяєв характеризував наступним чином: об'єктивований світ, природний та соціальний, є світом необхідності та рабства, ворожнечі та панування; духовний же світ є світом свободи і творчості, світом любові та співчуття.

Розвиваючи далі свою теорію, Бердяєв наголошує, що суб'єкт пізнання не є буттям, він завжди протистоїть буттю. Буттям виступає людина. Людина, знаходячись в світі об'єктів, підкорена об'єктом і сама себе починає вважати об'єктом. Але вона також переживає своє буття в собі, переживає свою власну долю. Ж.-П. Сартр пише: „Для кожної людини все відбувається таким чином, нібито очі всього людства націлені на неї, і все людство узгоджує свої дії із її вчинками. І кожна людина повинна собі казати: дійсно лі я та, хто має право діяти таким чином, щоб людство брало приклад з моїх вчинків. Таким чином, наша відповідальність більш велика, ніж ми могли би гадати, тому що вона розповсюджується на все людство” [13, с. 326].

Проблема об'єктивації також розглядається М.Бердяєвим й з позиції проблеми пізнання. В

цьому випадку, вважає філософ, суб'єкт має онтологічний характер. Дух ніколи не може бути об'єктом, він завжди є суб'єктом. Сенс не може розкриватися „об'єктивно”. Дух розкривається тільки в людині та через людину. „Об'єктивне” не має сенсу, якщо воно не усвідомлене в суб'єкті, в душі.

Говорячи про пізнання, Бердяєв наголошує на тому, що воно є підсумком діяльності цілісного духу людини в єдності чуттів, волі та розуму, він розуміє пізнання як акт не тільки лише свідомості. Розглядаючи цю проблему, мислитель у праці „Про призначення людини. Досвід парадоксальної етики” висловив одну з основних тез своєї філософської проблематики, яка полягає у тому, що теорія пізнання повинна стати філософською антропологією, вченням про людину, вченням онтологічним і пневматологічним.

На думку філософа, будь-яке пізнання повинно визначати суб'єкт та об'єкт пізнавальної діяльності, але воно не повинно їх розрізняти. Буття не є, безпосередньо, об'єктом, воно в такій же мірі є й суб'єктом. І суб'єкт і об'єкт одночасно виступають буттям. Буттю належить як початковий, так і абсолютний примаг. Розподіл на суб'єкт та об'єкт здійснюється в середині самого буття. Філософ зауважує, що «суб'єкт, який пізнає, зі своїми категоріями, своїми судженнями, своїм об'єктивуванням є частиною буття, частиною життя. Буття в жодному сенсі не залежить від мислення та пізнання, воно передусамому первинному пізнавальному акту, воно сховане за цим самим пізнавальним актом. Відношення суб'єкта, який пізнає до об'єкта, який пізнають є відношеннями в середині буття, відношенням буття до буття» [6, с. 86].

На думку Бердяєва, людина постійно намагається подолати об'єктивацію та повинна це зробити для того, щоб звільнити свій дух, розкрити свою глибинну сутність. Звільнюючи дух, людина намагається реалізувати свою свободу. Це прагнення має споконвічний характер, тому що свобода апріорно притаманна людині, усвідомлює це вона або ні. Подолання влади об'єктивації, зруйнування природної необхідності, визволення особистості в людині, прорив до духовного світу є такою духовною революцією, завдяки якій, вважає філософ, здійсниться творче перетворення світу, стане можливим повернення до духовних витоків.

Одним із засобів подолання об'єктивації Бердяєв і вважає процес пізнання. Але це пізнання повинно мати екзистенціальний характер, воно повинно виходити з духовного досвіду людини.

Для того, щоб подолати об'єктивацію та звільнити свій дух, людині потрібно реалізувати процес пізнання. Таким чином, Бердяєв визначає наступну проблему, проблему інтуїції, інтуїтивного пізнання, яке для нього тільки і є справжнім, необ'єктивованим пізнанням.

Світ феноменальний, об'єктивно-раціоналізований, знаходиться під впливом закону – Логосу, тому і пізнання в цьому світі можливо лише за допомогою понять, як раціоналізованих сутностей. Світ же духовний, ноуменальний має ірраціоналістичне джерело свободи, тому й пізнати його методами об'єктивного світу неможливо, саме тут у свої права вступає інтуїція. Світ ноуменів неможливо виразити в поняттях, і тільки за допомогою інтуїції, як духовного методу, людина може проникнути в його таємниці.

Пізнання та спілкування на основі інтуїції – і є основним пізнавальним філософським методом, визначає філософ. Основним призначенням філософії Бердяєв вважає „вихід за межі даного світу”.

„Характеристика філософської інтуїції розглядалася філософом у порівнянні із художньою або естетичною інтуїцією”, – визначає Ю. П. Івонін у статті „Природа філософського знання у контексті теорії культури М.О.Бердяєва” [11, с. 217]. Філософія порівнюється Бердяєвим із мистецтвом, але підсумки, надбання мистецтва та філософії відрізняються, тому що філософія продукує ідеї.

Бердяєв наголошує, що людина була перетворена на суб'єкт пізнання лише по відношенню до об'єкту, до об'єктивованого світу та об'єктивації. Пізнання ж є активним, бо активна сама людина. „У гносеологічному протиставленні пізнання та буття неможливо припустити, що пізнання лише пасивно відображує буття, цілковито визначається буттям, як світом створеним. В пізнання привноситься щось від вільної активності. Пізнання не є лише відображенням, воно є творчим преображенням” [5, с. 221].

Духовному началу в людині Бердяєв надавав вирішального значення. Дух є свободою, і свобода є перемогою духу, але духовне звільнення людини неможливе без боротьби. Людина, зауважує філософ, звільнюється тому, що вона має духовне начало, здатність до внутрішньої детермінації. Але розмірковуючи далі, філософ приводить людський дух до Бога. Він вважає, що кінцеве звільнення можливе тільки через зв'язок людського духу із Духом Божим. Духовне звільнення особистості, на його думку, завжди є звертанням, спрямуванням до Бога. „Духовне звільнення людини є реалізацією особи в людині. Це є досягненням її цілісності” [3; с. 124].

Як зазначалося раніше, на думку Бердяєва, розподіл світу на суб'єкт та об'єкт призвів людину до проблеми об'єктивації. „Світ об'єктивації є тим, що „впав”, світ зачарований, світ явищ, а не існуючих істот. Об'єктивація є відчуженням та розподілом. Об'єктивація є виникненням „суспільства” та „загального” замість „спілкування” та „спільноти”, „царство кесаря”, замість „царства Божого”, - вважав філософ [8, с. 254].

Носієм духу завжди виступає особа, вона ж є посередником між богом та світом, вона завжди несе в собі божественне начало. Бог є для людини, на думку мислителя, позаособовою цінністю. Відомий вчений, історик філософії, богослов В.Зеньківський вважав, що Бердяєв бачить „...два виходи особи із самої себе – перший є об'єктивація, коли людина виходить в суспільство, в царство „буденності”, „загальнообов'язкових” форм життя, – і шлях „трансцендування”, коли зберігається „життя у свободі”. Об'єктивація ж завжди „антиперсоналістична”, тому що обезличує людину, визиває у неї пристосування до буденності, утворює психологію „раба”; об'єктивація завжди є джерелом рабства” [10, с. 725].

Подолання будь-якої відчуженості, детермінованості, яскраво виражені індивідуально-особистісні начала – це все є „життя в свободі”. Таким життям в свободі виступає творчість. Творчість – це менш за все, на думку філософа, діяльність свідомості, тому що свідомість структурна та належить до феноменального світу. Бердяєв підкреслює, що первинний творчий акт відбувається в екзистенціальному часі, у нього неможливе втручання об'єктивованого світу, або об'єктивованого часу. В творчому пориві людина перемагає межі власного існування, прагнучи до безкінечності. Лише в творчому екстазі людина, одержима духом, може вирватися із світу феноменального у світ ноуменальний. Але реалізація творчого екстазу в кінцевих продуктах культури, робить самий творчий акт трагічним. Важко спостерігати втілення духу в реальних продуктах творчості, які вертають людину до світу об'єктів.

Знаково-символічна форма продукту творчості – це є неможливість виразити ноуменальний світ за допомогою засобів, феноменального світу, того світу, що „впав”. В цьому М.Бердяєв бачить трагізм творчості. „Творчий акт націлений на безкінечність, форма ж творчого продукту завжди кінцева”, писав Бердяєв [6, с. 161].

„Під творчістю я весь час розумію не створення культурних продуктів, а потрясіння і піднесення всієї людської сутності, націленої до іншого, вищого життя, до нового буття”, наголошував мислитель [4, с. 244].

Дослідниці Л.Новікова та І.Сиземська у статті „Введення у філософську антропологію Миколи Бердяєва” визначають, що у Бердяєва „пізнання як і творчість схожі у тому, що їм притаманні: свобода, за допомогою якої стає можливим створення чогось нового; дар Божий та наявність вже створеного світу, в якому і відбувається творчий акт. Творчість є джерелом мук, незадоволеності людини собою, але саме через творчість, людина виправдовує своє призначення у світі” [12, с. 62].

Таким чином можна зробити наступні висновки. М.Бердяєв намагався вирішити проблему відчуження людини від суспільства на основі змінення духовної сутності людини. Але ми вважаємо, що проблема об'єктивації, за допомогою якої мислитель характеризував відчуження, переноситься М.Бердяєвим у суто духовну площину, вирішується ним у суто духовному плані, незважаючи на те, що світ об'єктивованих речей був створений саме людиною та для людини, без цього світу існування людини неможливе та немислиме. На нашу думку, вирішення Бердяєвим проблеми об'єктивації можна назвати бунтом інтелектуального анархіста, який відкидає всі шляхи подолання об'єктивації, крім духовного. Ми вважаємо, що свобода людини може та повинна реалізуватися більш реально у перетворюючій діяльності людини, як духовної істоти, але не всупереч об'єктивованому світові, а завдяки йому.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердяєв Н.А. Опыт парадоксальной этики. О назначении человека / Н.А. Бердяев // Творчество и объективация. — Мн.: Экономпресс, 2000. — С. 139—216.
2. Бердяєв Н.А. Опыт эсхатологической метафизики / Н.А. Бердяев // Царство Духа и царство Кесаря. — М.: Республика, 1995. — С. 164—288.
3. Бердяєв Н.А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии / Н.А. Бердяев // Творчество и объективация. — Мн.: Экономпресс, 2000. — С. 9—138.
4. Бердяєв Н.А. Самопознание: Сочинения / Николай Александрович Бердяев. — М.: ЗАО Изд—во ЭКСМО — Пресс; Харьков: Изд—во Фолио, 1999. — 624 с. (Серия «Антология мысли»).

© Блохина Л.Л.

5. Бердяев Н.А. Субъект и объективация / Н.А. Бердяев // Творчество и объективация. — Мн.: Экономпресс, 2000. — С. 217—240.
6. Бердяев Н.А. Смысл творчества / Н.А. Бердяев // Философия свободы. Смысл творчества. — М.: Правда, 1989. — 608 с.
7. Бердяев Н.А. Человек и машина / Н.А. Бердяев // Вопросы философии. — 1989. — №2. — С. 147—162.
8. Бердяев Н.А. Я и мир объектов / Н.А. Бердяев // Философия свободного духа. — М.: Республика, 1994. — С. 230—316.
9. Баженов А.А. Идея объективации у Н. Бердяева / А.А. Баженов // Русская философия и духовная культура современности. Тезисы к респ. научн.—теор. конф. — Иркутск, 1991. Кн.1. — С. 13—15.
10. Зеньковский В.В. История русской философии / В.В. Зеньковский. — М.: Академический проект, Раритет, 2001. — 880 с.
11. Ивонин Ю.П. Природа философского знания в контексте теории культуры Н.А. Бердяева / Ю.П. Ивонин // Философия и ее место в культуре. Новосибирск, 1990. — С. 210—230.
12. Новикова Л.И., Сиземская И.Н. Введение в философскую антропологию Николая Бердяева / Л.И. Новикова, И.Н. Сиземская // Человек, 1997. — № 3. — С. 57—67.
13. Сартр Ж.—П. Экзистенциализм — это гуманизм / Ж.—П. Сартр // Сумерки богов. — М.: Политиздат, 1990. — С. 319—344.
14. Сумченко І.В. Антроподицея Миколи Бердяєва / І.В. Сумченко // Львівська філософська спілка „Cogito”. Серія „Монографії”. — Львів, Центр Європи, 2001. — 120 с.

*Блохина Л.Л.* – кандидат философских наук., заведующая кафедрой украиноведения и лингводидактики Одесской национальной академии пищевых технологий.

УДК: 17.023.5: (477)

#### ПОЛИКУЛЬТУРНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

*Статья посвящена проблеме поликультурной подготовки учителей. Рассматриваются теоретико-методологические положения этого процесса. В контексте подготовки учителей проанализированы сущность, предпосылки, методы, факторы и аспекты поликультурной педагогики.*

**Ключевые слова:** культура, учитель, поликультурность, поликультурная подготовка, образование.

#### ПОЛІКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

*Стаття присвячена проблемі полікультурної підготовки вчителів. Розглядаються теоретико-методологічні положення цього процесу. У контексті підготовки вчителів проаналізовані сутність, передумови, методи, фактори й аспекти полікультурної педагогіки.*

**Ключові слова:** культура, вчитель, полікультурність, полікультурна підготовка, освіта.

#### POLY CULTURAL PREPARING OF TEACHERS: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL TERMS

*The article is devoted to a problem of polycultural preparation teachers. The theoretical-methodological basics of this process are considered. In a context of preparation teachers formation the essence, preconditions, methods, factors and aspects of polycultural education were analyzed.*

**Keywords:** culture, teacher, polyculturalness, polycultural preparation, education.

Современные преобразования в мире изменили инфраструктуру общества в сторону его демократичности и поликультурности, что активизировало национальное самосознание этносов, определило потребность в новом мировоззрении, направленном на интеграцию культуры народов с целью их дальнейшего сближения и духовного обогащения [1, 2, [3].

На сегодняшний день возникла острая проблема подготовки учителей, выражающаяся в потребности в системном поликультурном образовании. Поликультурная региональная система образования должна решать, прежде всего, проблемы регулирования этнокультурных отношений и